

De Groene Huisartsenspoedpost

[INLEIDING →](#)

[WERKEN AAN DUURZAAMHEID →](#)

[STAPPENPLAN →](#)

[PRAKTIJKVERHALEN →](#)

1 ↻

De Groene Huisartsenspoedpost

INHOUD

Inleiding	3	→
Waarom werken aan duurzaamheid?	4	→
Stappenplan Duurzaamheid voor huisartsenspoedposten:	7	→
1 Organisatie & draagvlak	8	→
Praktijkverhaal HP De Limes: 'Breed draagvlak voor vergroening creëren'	10	→
2 Uitgangssituatie & plan	13	→
Praktijkverhaal HP Amsterdam: 'Duurzaam verwarmen én afkoelen'	23	→
3 Financiering & subsidieregelingen	26	→
4 Evaluatieplan & delen ervaringen	30	→
Literatuurlijst	31	→

Tik op 'Home' en kom terug op deze pagina

INLEIDING →

WERKEN AAN DUURZAAMHEID →

STAPPENPLAN →

PRAKTIJKVERHALEN →

OVER DEZE HANDREIKING

Deze handreiking ondersteunt de huisartsenspoedpost (HAP) bij het verduurzamen van gebouw, inrichting, bedrijfsvoering en consultvoering. De handreiking biedt handvatten voor zowel de organisatie, als de medewerkers in dienst van de HAP.

Het e-boek '[De Groene Huisartsenpraktijk](#)' van NHG, LHV en Stichting Stimular ligt aan de basis van deze handreiking. Speciaal voor huisartsenspoedposten is een [stappenplan](#) ontwikkeld. Hierin komen het creëren van draagvlak, het oprichten van een green team, specifieke maatregelen voor de HAP, subsidieregelingen en de samenwerking met het ziekenhuis aan bod.

In verschillende regio's werken huisartsenspoedposten, regionale huisartsenorganisaties (RHO's) en huisartsen al intensief samen aan het vergroten van de duurzaamheid van de huisartsen(spoed)zorg. Twee regio's delen in deze handreiking hun ervaringen.

In Een, NHG, LHV, Stichting Stimular en De Groene Huisarts werken samen om de huisartsenzorgsector te ondersteunen bij verduurzamen. Zo werden er in de afgelopen paar jaar al meerdere producten ontwikkeld: het e-boek De Groene Huisartsenpraktijk, de Milieubarometer voor de huisartsenpraktijk, de workshop 'De Groene Huisartsenpraktijk', Quickscan 'De Duurzame huisartsenpraktijk' en de NHG e-learning Klimaat en Gezondheid (op initiatief van het LUMC-project Planetary Health en Duurzaamheid in de Huisartsopleiding). Daarnaast neemt het NHG milieu-impact mee bij iedere herziening van een richtlijn en biedt NHG Praktijk Accreditatie de mogelijkheid om aan de slag te gaan met een aantal duurzaamheidsprojecten bij de audit.

INLEIDING →

WERKEN AAN DUURZAAMHEID →

STAPPENPLAN →

PRAKTIJKVERHALEN →

De Groene Huisartsenspoedpost

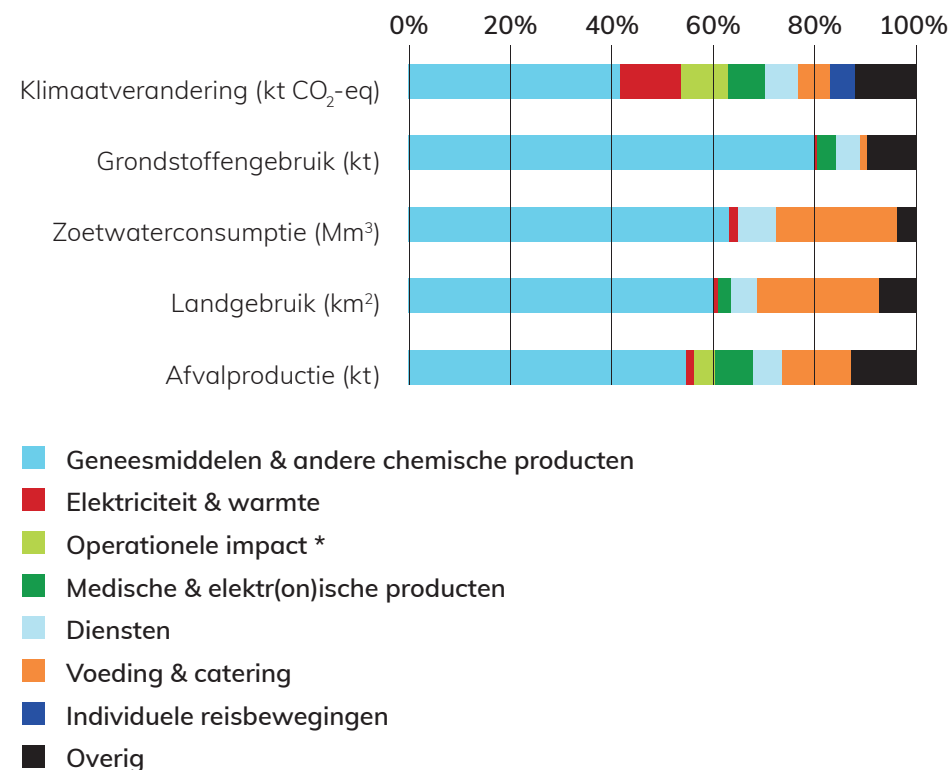
WAAROM WERKEN AAN DUURZAAMHEID?

Klimaatverandering leidt wereldwijd tot het instorten van eco-systemen en sociale ongelijkheid door voedseltekorten, schaarste aan water, verlies van arbeidsvermogen en een toename van infectieziekten en oversterfte door extreme kou of hitte.¹ Ook in Nederland zijn gevolgen voor de gezondheid zichtbaar, zoals hittestress, langere seizoenen van allergieën en tekenbeten, meer luchtwegklachten door luchtvervuiling en de komst van de eikenprocessierups.²

Milieu-impact van de zorg

De gezondheidszorg stoot jaarlijks wereldwijd 7% van de totale CO₂ uit en is daarmee onderdeel van het probleem.³ Geneesmiddelen en andere chemische producten hebben de grootste klimaatvoetafdruk van de zorg, zie figuur 1. Huisartsen schrijven 80% van alle geneesmiddelen voor die verstrekt worden door openbare apotheken voor. De bijdrage aan de totale klimaatvoetafdruk van de zorg is hierdoor mogelijk groter dan vaak wordt verondersteld.

Figuur 1 Het effect van de Nederlandse zorg op het milieu

* De operationele impact is de directe impact (bijvoorbeeld de uitlaatgassen van ambulances).

Bron: [RIVM-rapport Steenmeijer et al. \(2022\)](#).

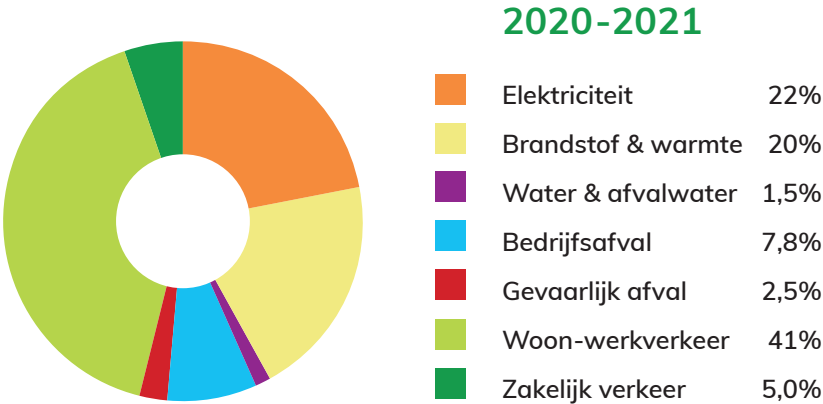
Energie (42%) en vervoer van medewerkers (41%) vormen het grootste deel van de milieubelasting van de huisartsenpraktijk. Dat blijkt uit een benchmark van de directe uitstoot van 18 huisartsenpraktijken uit de Milieubarometer, zie [figuur 2](#). De [Milieubarometer](#) is een online monitoringsinstrument om de CO₂-voetafdruk van de huisartsenpraktijk in kaart te brengen, ontwikkeld door Stichting Stimular. De indirecte uitstoot van huisartsenpraktijken door onder meer geneesmiddelen, chemische producten en patiëntenvervoer, is niet meegenomen in deze berekeningen.

Klimaatdoelen

De EU-lidstaten hebben met elkaar afgesproken dat de EU in 2030 minimaal 55% minder uitstoot. In 2050 wil de Europese Unie klimaatneutraal zijn. Om dit te bereiken is ook verduurzaming van de zorg nodig. De overheid heeft samen met de zorgsector vijf doelen vastgesteld in de Green Deal Samen werken aan duurzame Zorg (Green Deal 3.0):⁴

- 1 Meer inzet op gezondheid (preventie van ziekte bij werknemers en patiënten).
- 2 Vergroten van de bewustwording en kennis over duurzame zorg.
- 3 55% minder directe CO₂-uitstoot in 2030 en klimaatneutraal in 2050.
- 4 50% minder primaire grondstoffen gebruiken in 2030 (ten opzichte van 2016) en circulaire zorg in 2025.
- 5 Verminderen van de milieubelasting van medicatie(gebruik).

Figuur 2 Milieubelasting van een gemiddelde huisartsenpraktijk op basis van 18 praktijken (3,8 -17,3 fte) in de periode 2020-2021

Bron: www.milieubarometer.nl

Het verduurzamen van de zorgsector biedt veel kansen. Het kan naast milieuwinst ook tijdswinst opleveren (bijvoorbeeld bij goed voorraadbeheer) en kosten reduceren (bijvoorbeeld door energiebesparing en minder verspilling).⁵ Wereldwijd leidt het tot gezondheidswinst en minder sociale ongelijkheid.⁶

Wettelijke eisen

Bedrijven zijn vanaf 2024 verplicht een duurzaamheidsrapportage op te stellen vanuit de Corporate Social Responsibility Directive (CSRD) van de Europese Unie. Deze verplichting geldt (nog) niet voor stichtingen. Voor zorginstellingen komt er waarschijnlijk een eigen zorgsectorsjabloon vanuit de Nederlandse overheid. De ontwikkelingen worden bijgehouden door de werkgroep verslaglegging van het [Milieu Platform Zorg](#).

De [energiebesparingsplicht](#) verplicht eigenaren van bestaande gebouwen met een grote energie uitgave (> 50.000 kWh per jaar of 25.000m³ aardgas (equivalent)) om hun gebouw te verduurzamen. De verplichting houdt in dat alle maatregelen getroffen moeten worden met een terugverdientijd van vijf jaar of minder.

Duurzaamheid voor **Huisartsenspoedposten**

INLEIDING →

WERKEN AAN DUURZAAMHEID →

STAPPENPLAN →

PRAKTIJKVERHALEN →

7

De Groene Huisartsenspoedpost

STAP 1

ORGANISATIE & DRAAGVLAK

Organisatie

Deze vragen kunnen helpen om in te schatten waar de organisatie staat:

- Is duurzaamheid onderdeel van de bedrijfsvoering en/of opgenomen in het jaar- of meerjarenbeleidsplan?
- Zo nee, hoe staat het bestuur tegenover het opnemen van duurzaamheid in de bedrijfsvoering en/of het meerjarenbeleidsplan?
- Zijn er collega's die al met duurzaamheid bezig zijn in de organisatie?

Draagvlak

Draagvlak voor verduurzamen binnen de organisatie is essentieel voor het realiseren van verandering. Alleen als zowel het bestuur als de medewerkers de plannen dragen, kunnen deze succesvol worden uitgevoerd.

TIPS om het draagvlak binnen de organisatie te vergroten

VOOR HET BESTUUR:

- Neem duurzaamheid op in de bedrijfsvoering, in het jaarplan of meerjarenbeleidsplan en betrek medewerkers bij dit nieuwe beleid.
- Overweeg de [Green Deal Duurzame Zorg 3.0](#) (GDDZ) te ondertekenen. Hiermee committeer je je als organisatie aan zelfgekozen doelen die passen binnen de vijf doelen van de GDDZ ([zie hoofdstuk 1](#)).
- Leg de plannen vast in een bestuursoplegger waarin concrete plannen zijn opgenomen om de klimaatdoelen te bereiken (bijvoorbeeld duurzame energieleverancier, verbetering isolatie gebouw). Het Expertisecentrum Verduurzaming Zorg deelt een [voorbeeld van een bestuursoplegger](#).
- Werknemers vinden een gezonde en duurzame werkomgeving belangrijk. Door hier aandacht voor te hebben vergroot je je aantrekkelijkheid als [werkgever](#).

TIPS om het draagvlak binnen de organisatie te vergroten

VOOR MEDEWERKERS:

- Bespreek duurzaamheid met een van de bestuursleden of de directie. Stel voor een presentatie te houden voor het bestuur of doe een schriftelijk voorstel voor een bestuursvergadering.
- Laat steun vanuit het bestuur vastleggen in een document, zoals een bestuursoplegger. Zie [dit voorbeeld](#) van het Expertisecentrum Verduurzaming Zorg.
- Benader de ondernemingsraad (OR) om duurzaamheid te bespreken of breng dit als OR-lid in bij een vergadering. Een van de taken van de OR is om de [aandacht voor zorg voor het milieu binnen de organisatie te bevorderen](#).
- Probeer medestanders te vinden, bij voorkeur multidisciplinair (apotheker, triagist, huisarts, medewerker ziekenhuis/spoedeisende hulp, Green Team spoedeisende hulp). Stuur ter inspiratie deze handreiking rond binnen de organisatie.
- Breng duurzaamheid onder de aandacht bij ieder nieuw projectvoorstel of beleidsplan.

STAP
1

Green team

Met voldoende draagvlak in de organisatie kun je een green team oprichten. Een green team werkt goed als er mensen uit meerdere lagen van de organisatie in deelnemen. Als de HAP gehuisvest is in of bij het ziekenhuis, dan is het aan te raden een Green Team met de SEH te vormen.

De leden van het green team moeten door de organisaties gefaciliteerd worden in uren om te brainstormen en een plan op te stellen, inclusief doelen en de wijze van uitvoering. Zorg dat collega's het green team en de plannen kennen en neem bestuur, directie en medewerkers mee in de gedachten over en de uitvoering van voorgestelde veranderingen.

Verduurzamen is een langdurig proces dat regelmatig aandacht behoeft. Het werkt motiverend om op vaste momenten (bijvoorbeeld ieder halfjaar of jaarlijks) in kaart te brengen welke successen zijn behaald en welke stappen in de komende periode worden gezet.

Huisartsenposten De LIMES: breed draagvlak voor vergroening creëren

PRAKTIJKVERHAAL

➞ Praktijkverhaal HAP Amsterdam

Als organisatie verduurzamen? Dat is een collectieve inspanning. Maar de aanzet tot de ambities komt soms grotendeels op het conto van één individu. Bij Huisartsenposten De LIMES was dat Corline de Groot, die in alle bescheidenheid zegt: “Inderdaad heb ik voorgesteld verduurzaming op te nemen in het meerjaren strategisch beleidsplan.”

Investeren in efficiënte en duurzame bedrijfsvoering. Dit voornemen staat in het meerjaren strategisch beleidsplan 2024-2028 van Huisartsenposten De LIMES. De algemene ledenvergadering ging in oktober 2023 unaniem akkoord. Een jaar eerder had Corline de Groot, bestuurssecretaris en hoofd afdeling kwaliteit en veiligheid, geopperd werk te maken van duurzaamheid.

HP De Limes heeft huisartsenposten op drie locaties: in Leiderdorp, Alphen aan den Rijn (beide in een vestiging van het Alrijne Ziekenhuis) en Voorhout (in Woonservicecentrum Buitenplaats Nieuw Schoonoord). De coöperatie bedient in Zuid-Holland-Noord 580.000 inwoners en er zijn 249 praktijkhouders en 179 waarnemers aangesloten. HP De LIMES heeft 160 ondersteunende medewerkers: triagisten, junior triagisten, dokters-assistenten, chauffeurs, POH's-GGZ, physician assistants en kantoorpersoneel.

INLEIDING ➞

WERKEN AAN DUURZAAMHEID ➞

STAPPENPLAN ➞

PRAKTIJKVERHALEN ➞

⬅ 10 ➡

De Groene Huisartsenspoedpost

Corline de Groot

‘Leg verduurzaming niet op, maar laat mensen ervaren welke winst het oplevert’

Huisartsenposten De LIMES

Enthousiast

De Groot: “In 2022 organiseerde HP De Limes strategiebijeenkomsten. Van de huisartsen tot de ondersteuners op kantoor: iedereen sprak mee over nieuwe ambities. De eerste bijeenkomst ging over: wat gaan we doen? En de tweede over: hoe gaan we het doen? Na de tweede bijeenkomst was ‘verduurzamen’ nog niet genoemd. Kort ervoor was ik enthousiast geraakt over dit thema; tijdens een VWS-congres over duurzame zorg. De ochtend na de tweede bijeenkomst stapte ik daarom naar onze directeur-bestuurder. ‘Ook toevallig’, zei hij, ‘de voorzitters van de raad van commissarissen en het coöperatiebestuur wezen me gisteren na afloop ook op verduurzaming. ‘Kun jij een memo opstellen voor het managementteam?’”

Gezondheidsbevordering

De Groot schreef een document van twee A4'tjes, onder meer gebaseerd op [De Groene Huisartsenpraktijk](#) en de

[Green Deal Duurzame Zorg](#). “Ik noteerde bijvoorbeeld dat verduurzaming de gezondheid bevordert van medewerkers en patiënten. Wie naar de huisartsenpost fietst, voorkomt niet alleen CO₂-uitstoot, maar verkleint ook zijn risico op chronische ziekten.”

Het managementteam liep warm voor de ambitie. “Het coöperatiebestuur bleek ook voorstander van duurzame bedrijfsvoering”, zegt De Groot. “Dat was belangrijk, want de praktijkhouders zijn de aandeelhouders van HP De LIMES BV en het coöperatiebestuur is hun vertegenwoordiging. Of ze het een beletsel vonden tijd en geld te moeten investeren in verduurzaming? Nee, want bijvoorbeeld de kosten voor een milieuconsultant kunnen méér dan worden terugverdiend met de maatregelen die eruit voortvloeien. Denk aan energie- of waterbesparing.”

Huisartsenposten De LIMES

Niet opleggen

De medewerkers zijn ook enthousiast. De Groot: “Mijn insteek is: leg verduurzaming niet op, maar neem mensen mee in het proces, bijvoorbeeld met concrete voorbeelden die winst opleveren. Zo is een project met lease-fietsen gestart. Deelnemers merken dat ze fitter worden en bovendien voorkomen ze CO₂-uitstoot door niet met de auto naar het werk te komen. Ook bieden we alle medewerkers wekelijks vers fruit aan. De reactie van onze preferente zorgverzekeraar op de plannen? We krijgen geen apart budget, maar hebben wel akkoord om de acties te integreren in elk bedrijfsproces.”

Volgens De Groot kan Huisartsenposten De Limes extra verduurzamen dankzij samenwerking op het gebied van huisvesting. “Eind 2025 verhuist de huisartsenpost in Leiderdorp naar een nieuw onderkomen, samen met de

De geïntegreerde spoedpost heeft een groen dak.

SEH van de het Alrijne Ziekenhuis. Deze geïntegreerde spoedpost heeft een groen dak: een dak met sedum. Verder willen we samen met het ziekenhuis medische hulpmiddelen inkopen; dat bespaart vervoersbewegingen.”

Green team

Bepaal wat de mogelijke impact is op klimaat en milieu. Zijn er specifieke maatregelen nodig die de impact verkleinen of nadelige gevolgen voorkomen? Deze zinnen staan vanaf 2024 in elk projectplan van HP De LIMES. De Groot: “We richten ook een green team op. Dat

bestaat uit vertegenwoordigers van alle disciplines. Met een [quickscan](#) gaan ze na hoe eenvoudig en snel duurzame stappen zijn te zetten in binnen de huisartsenzorg.”

Wil je je verder laten inspireren door de aanpak van Huisartsenposten De LIMES? Zoek contact met Corline de Groot via Corline.de.Groot@hpdelimes.nl

INLEIDING →

WERKEN AAN DUURZAAMHEID →

STAPPENPLAN →

PRAKTIJKVERHALEN →

STAP 2

UITGANGSSITUATIE & PLAN

Wanneer er voldoende draagvlak in de organisatie is en een green team is opgericht (zie stap 1), kan een plan worden gemaakt. Begin met het in kaart brengen van de uitgangssituatie.

Uitgangssituatie

Er zijn verschillende manieren om de uitgangssituatie in kaart te brengen, hieronder een overzicht van een aantal tools met voor- en nadelen (zie ook Tabel 1 op de volgende pagina).

- 1 [Milieubarometer](#) - Dit is een online instrument om de milieu-prestatie en de CO₂-voetafdruk van de huisartsenspoedpost te meten.
- 2 [Quickscan](#) - Dit is een compact overzicht van maatregelen uit het e-boek De Groene Huisartsenpraktijk. Deze is op veel punten ook goed bruikbaar op de huisartsenspoedpost. Door al genomen maatregelen aan te vinken ontstaat inzicht in de mate van verduurzaming van de organisatie.
- 3 [Energielabel gebouw](#) - Ieder gebouw in Nederland heeft een energielabel. Het energielabel vertelt hoeveel energie het gebouw verbruikt om het binnenklimaat aangenaam te houden. Zie voor meer informatie onder 'Gebouw' in dit hoofdstuk.

Tabel 1 Overzicht methoden om de Ausgangssituation in kaart te brengen met voor- en nadelen

METHODEN	VOORDELEN	NADELEN
Milieubarometer	• Neemt veel verschillende thema's mee (energie, water, afval, vervoer), waardoor er een compleet beeld van de CO₂-footprint ontstaat • Redelijk nauwkeurig inzicht in eigen CO₂- en milieu-impact • Monitoren over de jaren heen • Planning maken met maatregelen per thema • Data bruikbaar in jaarverantwoording • Zet aan tot (financiële) besparingen • Doelen opstellen voor thema's zoals energie, afval en vervoer	• Uitdaging om alle (energie)gegevens te verzamelen (dit geldt vooral voor het eerste meetjaar) • Voor huisartsenspoedposten in ziekenhuizen lastig i.v.m. delen gebouw en diensten (schoonmaak etc.) • Zijn kosten aan verbonden
Quickscan	• Snel in te vullen • Eerste indruk kan direct motiveren om aan de slag te gaan • Geen kosten aan verbonden	• Onnauwkeurig • Zonder nulmeting (bijv. via Milieubarometer) onduidelijk wat de impact is van genomen maatregelen
Energielabel gebouw	• Overzichtelijk • Concrete manier om stappen te zetten • Zet aan tot (financiële) besparingen	• Als de HAP onderdeel is van het gebouw van het ziekenhuis is een afzonderlijk label niet mogelijk • Begeleiding door specialisten vereist • Beperkt tot milieu-impact van energie • Zijn kosten aan verbonden

STAP 2

Planning korte en lange termijn

Bepaal op basis van de uitgangssituatie de doelen voor de korte en langere termijn. Het is van belang dat iedereen in de organisatie hiervan op de hoogte is, zodat zij weten wanneer en waarbij duurzaamheid moet worden meegewogen (bijvoorbeeld bij grote verbouwingen). Beschrijf per doel welke maatregelen er nodig zijn om deze te bewerkstellingen en wijs een eigenaar toe. Wanneer ingrijpende maatregelen nodig zijn om de doelen te behalen, is de belangrijkste vraag wat het juiste moment is om te gaan investeren in tijd, geld en mankracht.

Gebouw

Wanneer het gebouw in eigendom is van de organisatie, kan de verduurzaming geheel naar eigen inzicht worden ingericht en aanpak. Is deze onderdeel van het ziekenhuis, dan is het wellicht mogelijk om mee te doen in verduurzamingsactiviteiten van het ziekenhuis of om deze gezamenlijk op te pakken. Gaat het om een andere verhuurder, dan zijn de mogelijkheden afhankelijk van de huurovereenkomst en bereidheid van de verhuurder.

Het energielabel helpt om een beeld te krijgen van de mate van duurzaamheid van het gebouw. Het geeft inzicht in de energieprestatie van het gebouw, oftewel de hoeveelheid stroom die nodig is om een aangenaam binnenklimaat te realiseren. Energielabels zijn er van G t/m A++++, waarbij A++++ een bijna energieneutraal gebouw is. Stel vast wat het huidige energielabel is. Vraag het energielabel op bij de verhuurder of schakel een gecertificeerde energieadviseur om deze te bepalen. Als er sprake is van een ongunstig energielabel, dan kan de organisatie zich als doel stellen deze te verbeteren. Is de HAP onderdeel van een groter complex, bijvoorbeeld een ziekenhuis, dan is het wellicht mogelijk om samen op te trekken om dit doel te realiseren. De wettelijke energiebesparingsplicht ([zie hoofdstuk 1](#)) kan hiervoor het vertrekpunt zijn.

Te treffen maatregel

De praktijk wijst uit dat het verduurzamen van het gebouw vaak hand in hand gaat met een algehele renovatie. Om van doelstelling tot plan te komen is expertise van een bouwkundige, bijvoorbeeld een architect, vereist. Neem bijvoorbeeld contact op met [LHV Bouwadvies](#) om een architect-bouwadviseur te betrekken voor het inventariseren van wensen en deze uit te werken tot concrete plannen.

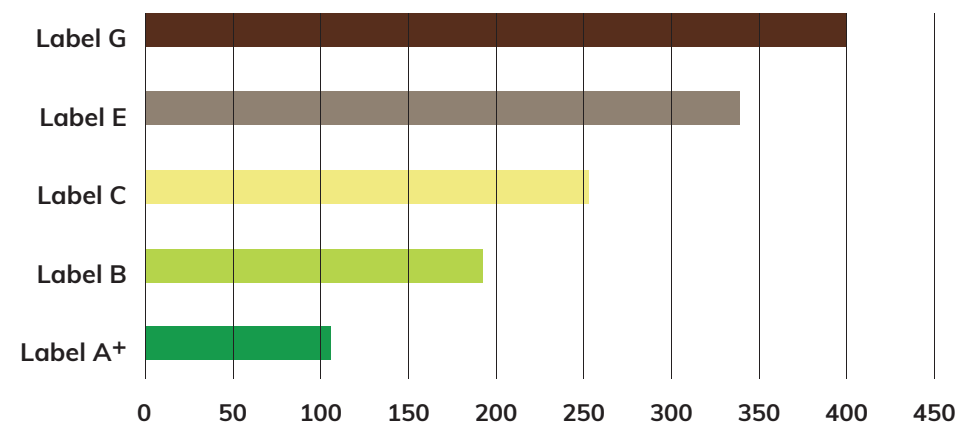
Impact

Elke sprong in het energielabel vereist ongeveer een besparing van 45 kWh per vierkante meter per jaar. Bij gebruik van fossiele energie staat dit gelijk aan een besparing van ongeveer 21,5 kg CO₂ per vierkante meter (zie tabel 2 op de volgende pagina). Wanneer een gebouw met energielabel G wordt verduurzaamd tot een energielabel C, wordt per vierkante meter 150 kWh per jaar bespaard. Voor een gebouw van 300 m² is dit al snel 45.000 kWh en 21.500 kg CO₂.

STAP 2

Andere losse maatregelen zijn het plaatsen van zonnepanelen of het plaatselijk of geheel isoleren van de schil van het gebouw. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het isoleren van het dak, de vloer, buitenmuren en het vervangen van het glas of het kozijn. Daarnaast kan door het vervangen van installaties het energieverbruik omlaag worden gebracht. Kijk voor meer informatie op de [site van de LHV](#) of in het [e-boek De Groene Huisartsenpraktijk](#).

Tabel 2 Energieverbruik per vierkante meter (m²) in kiloWatt(h)uur (kWh) per energielabel

Inrichting

Het verduurzamen van de inrichting van de huisartsenspoedpost kan een flinke impact hebben en is vaak eenvoudiger te realiseren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan alledaagse apparatuur zoals de vaatwasser, verlichting, hardware (o.a. computers), medische apparatuur, sterilisators en los meubilair. Hiernaast een aantal maatregelen voor het verduurzamen van de inrichting van de huisartsenspoedpost. Bekijk het [e-boek De Groene Huisartsenpraktijk](#) voor meer suggesties.

Te treffen maatregel

- Vervang apparatuur met een energielabel C of lager. Let op: bij aanschaf van bepaalde apparatuur kun je gebruikmaken van de EIA-regeling (zie [tabel 2](#), subsidieregelingen, pagina 27).
- Kies voor tweedehands meubilair of meubilair met een duurzaam keurmerk zoals Cradle2Cradle (C2C).
- Vervang verouderde verlichting voor LED, of neem een lease product: product as a service. De leverancier blijft dan producteigenaar. Het voordeel is dat leveranciers worden gestimuleerd om duurzame producten te maken en te onderhouden.

Impact

Door vervanging van apparatuur met energielabel C of lager, wordt gemiddeld 10 tot 20 procent elektriciteit bespaard.

BEDRIJFSVOERING

Vervoer

De directe uitstoot van vervoer van de huisartsenspoedpost is in te delen naar visites en diensten (inkoop, facilitaire zaken, eparaties). Daar horen ook het aantal reisbewegingen van medewerkers bij. Stel vast hoeveel kilometer er jaarlijks worden afgelegd aan deze posten door middel van bijvoorbeeld de administratie.

De indirecte uitstoot van vervoer is afkomstig van het vervoer van de patiënt naar de huisartsenspoedpost. De omvang hiervan is alleen door middel van uitvoerig onderzoek onder bezoekers vast te stellen.

Te treffen maatregel

- Stap voor medisch spoedvervoer over naar elektrische auto's.
- Zorg voor voldoende mogelijkheden voor veilig stallen en opladen van elektrische fietsen voor personeel.
- Zorg voor een reisadvies op de website voor bezoekers die met het openbaar vervoer komen.
- Streef naar het verminderen van reisbewegingen van bezoekers. De inzet op digitaal contact helpt daarbij.

Impact groener vervoer

In Amsterdam

Huisartsenspoedposten Amsterdam verzorgt de visites in 2024 met elektrische auto's. In 2022 is 98.587 kilometer gereden, verdeeld over 10.525 visites. Met een benzine auto geeft dit 20.538 kilo CO₂-uitstoot per jaar. Door elektrisch te rijden, is dit 8.125 kilo per jaar.¹

Consulten worden regelmatig via beeldbellen en telefonisch afgehandeld. Zo worden reisbewegingen verminderd. In 2022 verliepen 2.685 consulten van huisartsen via beeldbellen en 31.377 telefonisch.

Algemeen

- De elektrische auto heeft gemiddeld 60% minder CO₂-uitstoot over de levensduur dan een benzineauto.²
- Openbaar vervoer geeft gemiddeld 28 gram CO₂-uitstoot per kilometer, een benzineauto gemiddeld 149 gram.
- Een elektrische fiets stoot gemiddeld 3 gram CO₂ uit per reizigerskilometer.⁸

¹. Berekening op basis van gegevens van milieucentraal. De CO₂ die vrijkomt bij de productie van de auto is hierin niet meegenomen. De CO₂-uitstoot van elektrische auto's wordt hierin veroorzaakt door CO₂-uitstoot bij het opwekken van stroom.

Afval

Ga na hoe de afvalscheiding is georganiseerd. Als de huisartsenspoedpost de afvalverwerking deelt met het ziekenhuis is het advies gezamenlijk afspraken te maken met het schoonmaakbedrijf en de deskundige infectiepreventie van het ziekenhuis. Het green team van de beroepsvereniging voor deskundigen infectiepreventie heeft [richtlijnen](#) opgesteld voor veilig en duurzaam werken. Zie voor meer maatregelen het e-boek [De Groene Huisartsenpraktijk](#).

Te treffen maatregel

Bespreek de [maatregelen](#) van het green team infectiepreventie NL voor verbeteren van afvalscheiding.

Impact

Door het verbeteren van afvalscheiding draagt de huisartsenspoedpost bij aan de circulaire economie.

Schoonmaak & hygiëne

Ga na hoe de schoonmaak bij de huisartsenspoedpost is georganiseerd (gedeeld met het ziekenhuis, inhuur of eigen dienst) en probeer tot een gezamenlijke afspraak te komen met het schoonmaakbedrijf. Het kost tijd om te bespreken welke alternatieven er mogelijk zijn voor milieubelastende middelen zoals chloor. Betrek ook de deskundige infectiepreventie als de HAP wordt gedeeld met het ziekenhuis. Stichting Stimular, de werkplaats voor duurzaam ondernemen, biedt aanvullende informatie over [milieuvriendelijk schoonmaken](#).

Te treffen maatregel

Voor reiniging van ruimtes, meubilair en voorwerpen is het mogelijk een reinigingsmiddel met een eco-label te kiezen dat voorzien is van een CE keurmerk.

Impact

Minder gebruik van chemische middelen waardoor er minder CO₂ vrijkomt en minder schadelijke stoffen in het afvalwater terechtkomen.

Medische hulpmiddelen

Een medisch hulpmiddel is elk instrument, apparaat, software, implantaat of ander artikel bestemd voor specifieke medische doeleinden. Op de NHG-website is uitgebreide informatie beschikbaar over [het beheer van medische hulpmiddelen](#).

In deze handreiking beperken we ons tot maatregelen voor het verminderen van de milieu-impact van gebruiksmiddelen (herbruikbaar) en verbruiksmiddelen.

Ga het volgende na:

- 1 Hoeveel van het medisch instrumentarium is wegwerp?
- 2 Bij herbruikbaar medisch instrumentarium: wordt reiniging-desinfectie-sterilisatie lokaal verricht of via de Centrale Sterilisatie Afdeling (CSA) van het ziekenhuis?
- 3 Bij lokale reiniging: hoe wordt het protocol nageleefd?

Te treffen maatregel

- Bij lokale reiniging van instrumentarium: hang het infectiepreventieprotocol op waar het instrumentarium wordt gereinigd en gesteriliseerd.
- Ga in gesprek met de centrale sterilisatie afdeling van het ziekenhuis als alternatief voor lokale reiniging en sterilisatie van het instrumentarium.
- Probeer het handschoengebruik te beperken, bijvoorbeeld door deze [poster](#) op te hangen.
- Doorloop de procedure van handhygiëne opnieuw en hang informatie hierover op in de spreekkamer en bij de toiletten.
- STOWA heeft 6 acties om het doorspoelen van medicijnen tegen te gaan in een [handout](#) gezet voor artsen en apothekers. Deel deze en hang de poster over het verbod op doorspoelen van medicijnresten uit de handout op.

Impact

Wanneer de huisartsenspoedpost wegwerp vervangt door herbruikbaar instrumentarium en het gebruik van verbruiksmiddelen tegengaat, vermindert het gebruik van primaire grondstoffen en wordt de CO₂-uitstoot lager.

STAP 2

Consultvoering Geneesmiddelen

Geneesmiddelen vormen een aanzienlijk deel van de voetafdruk van de zorg. Met een aantal simpele maatregelen is er al winst te halen.

Te treffen maatregel

- Inventariseer hoeveel medicatie en medische hulpmiddelen niet worden gebruikt of waarvan de gebruiksdatum verloopt en daarom wordt weggegooid. Pas het inkoopbeleid hierop aan.
- Volg gezamenlijk een cursus LEAN werken ([bijvoorbeeld van de LHV](#)).
- Stimuleer patiënten om overgebleven medicatie terug te brengen naar de apotheek en niet door te spoelen. Spreek met de dienstapotheek af wie deze voorlichting geeft aan patiënten.

Impact

- Minder verspilling van geneesmiddelen en minder verlies van primaire grondstoffen.
- Minder geneesmiddelresten in het oppervlaktewater die risico's kunnen vormen voor het waterleven.

Huisartsenposten Amsterdam: duurzaam verwarmen én afkoelen

PRAKTIJKVERHAAL

➔ Praktijkverhaal HAP De Limes

Arthur Kieft

Huisartsenposten Amsterdam is in Amsterdam-Noord op een rijdende trein gestapt. Een rijdende groene trein welteverstaan. De HpA heeft hier samen met het BovenIJ de eerste geïntegreerde spoedpost van Amsterdam geopend. Het ziekenhuis maakt al ruim tien jaar werk van verduurzaming.

Geen airconditioning, maar koeling met behulp van water uit het nabijgelegen Noord-Hollands Kanaal. Het is een van de vele projecten van het BovenIJ waarmee ook Huisartsenposten Amsterdam (HpA) een groen gezicht toont.

Bij HpA zijn 200 medewerkers in dienst en 500 huisartsen aangesloten. Op meerdere locaties wordt de populatie van Groot-Amsterdam bediend. De HAP in Amsterdam-Noord bevindt zich sinds de opening in 2013 op het terrein van het BovenIJ. Later werd de HAP in het BovenIJ gevestigd en sinds 2023 is er sprake van een geïntegreerde Spoedpost Amsterdam-Noord, een coproductie van de HpA en het BovenIJ.

Het BovenIJ heeft verduurzaming al meer dan tien jaar hoog in het vaandel staan.

“Het ziekenhuis heeft al sinds 2015 ruim 600 zonnepanelen op het dak”, zegt Arthur Kieft, teamhoofd Spoedpost Amsterdam-Noord. “Het BovenIJ heeft al jaren een visie op duurzaamheid, een aandachtsfunctionaris duurzaamheid en green teams, waaronder die op de spoedpost.”

Restwarmte

Hij vervolgt: “Niet alleen de koeling in het gebouw vindt duurzaam plaats, maar ook de verwarming. We maken gebruik van stadswarmte: een alternatief voor aardgas. Het gaat om restwarmte, bijvoorbeeld afkomstig uit industriële processen. Ook wordt op de spoedpost gebruikgemaakt van led-verlichting die voldoet aan de nieuwste duurzaamheidseisen. Verder zijn waterbesparende kranen geïnstalleerd, die automatisch aan- en uitgaan.”

INLEIDING ➔

WERKEN AAN DUURZAAMHEID ➔

STAPPENPLAN ➔

PRAKTIJKVERHALEN ➔

Hergebruik

Aan de vernieuwbouw tot spoedpost hebben alle zorgprofessionals meegewerkt, om zo te komen tot een ontwerp voor een optimaal spoedpostproces. Kieft: "Het pand is eerst helemaal leeggehaald. Vervolgens is bekeken wat hergebruikt kon worden. Dat waren bijvoorbeeld de balie van de frontoffice, keukenblokken, apotheekkasten en magazijnkasten. Die waren allemaal nog van goede kwaliteit en dus prima herbruikbaar."

Minder disposables

De Spoedpost Amsterdam-Noord wordt net als het BovenIJ schoongemaakt met producten die het milieu zo min mogelijk belasten. Kieft: "Verder is zoveel mogelijk afscheid genomen van disposable producten. In plaats daarvan gebruiken we materialen die vele jaren meekunnen. Na gebruik worden ze gesteriliseerd. Er is hierdoor veel minder afval."

**'Veel disposables
zijn ingeruild
voor materialen die
jaren meekunnen'**

Plastic wordt op locatie verzameld in een perscontainer. Zo wordt het compact gehouden en zijn er minder vervoersbewegingen nodig om het af te voeren. We beperken het aantal transportbewegingen ook dankzij de integratie van de inkoop voor ons magazijn met de inkoop voor het hele BovenIJ. De producten worden gezamenlijk afgeleverd."

Zorgverleners binnen de Spoedpost Amsterdam-Noord voorkomen ook verspilling van geneesmiddelen die de einddatum naderen.

Dat doen ze via 'deelmarktplaats' [PharmaSwap](#). Hier houden apothekers elkaar op de hoogte van hun vraag en aanbod. Kieft: "Zo voorkom je bijvoorbeeld dat slechts vier pillen uit een doosje worden gebruikt en de rest wordt weggegooid."

Voortdurend aandacht

Ondanks al deze initiatieven leunt HpA niet achterover, zegt Kieft. "Verduurzaming heeft voortdurend aandacht nodig. Denk alleen maar aan het bevorderen of op peil houden van het bewustzijn van de zorgverleners. De huisarts die bijvoorbeeld een paar keer per jaar een dienst draait op de spoedpost, moet de duurzame werkwijze hier kennen."

Elektrisch vervoer

Kenmerkend voor het BovenIJ is ook het aantal laadvoorzieningen, voor zowel elektrische auto's, scooters als fietsen.

De HpA zelf maakt eveneens werk van het thema 'elektriciteit', ook op andere locaties. Sinds eind 2023 zijn zeven volledig elektrische voertuigen beschikbaar waarmee huisartsen naar cliënten rijden. Hiervoor is een [samenwerkingsovereenkomst](#) getekend met acute zorgorganisatie Witte Kruis.

In 2024 wil Kieft vanuit de HpA ook collega's enthousiasmeren om zich aan te sluiten bij het green team van de spoedpost om zo samen aan de slag te gaan met duurzaamheidsmogelijkheden op de werkvloer. "Zo kun je continu aandacht besteden aan duurzaamheid: door het ophalen van ideeën binnen het team, maar ook via werkbezoeken of een kijkje op LinkedIn."

[Hier](#) vind je meer informatie over duurzame zorg in het BovenIJ.

STAP
3

FINANCIERING & SUBSIDIEREGELINGEN

Financiering via zorgverzekeraars

Zorgverzekeraars Nederland heeft de Green Deal ondertekend en zich daarmee gecommitteerd aan het verduurzamen van de zorg. Neem de plannen op het gebied van duurzaamheid dus mee in de contractbesprekingen met de zorgverzekeraar.

Subsidieregelingen

Tabel 2 geeft een overzicht van alle nationale subsidieregelingen op het gebied van duurzaamheid. Ga ook na of er binnen de gemeente nog andere regelingen bestaan.

Tabel 2 Overzicht van landelijke subsidieregelingen

NAAM	VOOR WIE?	VOORWAARDEN	VOORDELEN	MEER INFORMATIE
Ontzorgingsprogramma	Kleine maatschappelijke vastgoedeigenaren.	Het pand/de panden moet(en) in eigendom zijn.	Ondersteuning van een duurzaamheidscoach.	Website rvo.nl

INLEIDING →

WERKEN AAN DUURZAAMHEID →

STAPPENPLAN →

PRAKTIJKVERHALEN →

← 26 →

De Groene Huisartsenspoedpost

NAAM	VOOR WIE?	VOORWAARDEN	VOORDELEN	MEER INFORMATIE
Energie-investerings-aftrek (EIA)	Ondernemers die inkomsten- of vennootschapsbelasting betalen.	Let op: vraag deze subsidie aan binnen 3 maanden na de opdrachtverstrekking. • Minimaal investeringsbedrag € 2.500,- (per meldcode). • Welke maatregelen precies in aanmerking komen, zie je op de Energielijst	45% van de kosten voor jouw investering aftrekken van de fiscale winst.	Website rvo.nl
Milieu-investerings-aftrek (MIA)	Ondernemers die inkomsten- of vennootschapsbelasting betalen.	Let op: vraag deze subsidie aan binnen 3 maanden na de opdrachtverstrekking. • Minimaal investeringsbedrag € 2.500,- (per meldcode). • Welke maatregelen precies in aanmerking komen, zie je op de Milieulijst	Met de MIA kan de investeringsaftrek oplopen tot 45% van het investeringsbedrag. Die aftrek komt bovenop de gebruikelijke investeringsaftrek.	Website rvo.nl

NAAM	VOOR WIE?	VOORWAARDEN	VOORDELEN	MEER INFORMATIE
Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil)	Ondernemers die inkomsten- of vennootschapsbelasting betalen.	Let op: vraag deze subsidie aan binnen 3 maanden na de opdrachtverstrekking. • Minimaal investeringsbedrag € 2.500,- (per meldcode). • Welke maatregelen precies in aanmerking komen, zie je op de Milieulijst	45% van de kosten voor jouw investering aftrekken van de fiscale winst.	Website rvo.nl
Kleinschaligheids-investeringsaftrek (KIA)	• Je investeert in bedrijfsmiddelen voor de onderneming/ organisatie binnen het bedrag dat jaarlijks wordt vastgesteld door de Belastingdienst • In 1 jaar investeer je een bepaald bedrag in nieuwe of tweedehands bedrijfsmiddelen.	• Je mag een bedrag van de winst aftrekken als je investeert in bedrijfsmiddelen. De hoogte van dat bedrag hangt af van het geïnvesteerde bedrag. • De minimale investering is € 2.801,-.	45% van de kosten voor jouw investering aftrekken van de fiscale winst.	Website kvk.nl

NAAM	VOOR WIE?	VOORWAARDEN	VOORDELEN	MEER INFORMATIE
MKB-krediet	Eenmanszaken, VOF's, MKB'ers of maatschappen.	Met deze regeling kan je een lening afsluiten waarmee je kan investeren in duurzame maatregelen.	• Je kan maximaal 75% van het investeringsbedrag financieren met dit krediet. • Op het MKB-krediet is een overheidsborgstelling van 90% van toepassing.	• Borgstellingskrediet; een lening waarbij de Nederlandse Staat deels garant staat. • De lening is minimaal € 25.000,- en maximaal € 250.000,-. • Looptijd financiering: 1-10 jaar. Website rvo.nl
Groensubsidiewijzer	Gebouweigenaren die bijvoorbeeld een regenpijp willen afkoppelen, een groen dak willen maken en/of tegels willen vervangen door planten.	Verschillen per regeling.	Verschillen per regeling.	Website milieuceentraal.nl

Er zijn ook vaak regionale subsidieregelingen. Zoek zelf goed op websites en nieuwsbrieven voor ondernemers bij je gemeente, provincie, regio.

Bron: expertisecentrum verduurzaming zorg⁹

STAP 4

EVALUATIEPLAN & DELEN ERVARINGEN

Evaluëren

Zorg ervoor dat de gemaakte plannen worden geëvalueerd met het green team. Zijn de doelen gehaald of niet? Waarom is dat wel of niet gelukt? Heeft dit effect gehad op het draagvlak?

Ervaringen delen

Steeds meer huisartsenspoedposten gaan aan de slag met verduurzaming. Deel ervaringen en goede voorbeelden op [LINK](#) (het ledenplatform van InEen) in de groep Duurzame Zorg zodat anderen gebruik kunnen maken van de lessen en ideeën uit jullie regio. Vragen over LINK? Mail dan naar communicatie@ineen.nl

LITERATUURLIJST

1. IPCC, 2023: *Climate Change 2023: Synthesis Report*. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 35-115, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.
2. Wuijts et al. Effecten klimaat op gezondheid. Actualisatie van de Nationale Adaptatiestrategie. RIVM. 2016.
3. Steenmeijer MA, Rodrigues JFD, Zijp MC, Waaijers-van der Loop SL. The environmental impact of the Dutch health-care sector beyond climate change: an input-output analysis. *Lancet Planet Health*. 2022 Dec;6(12):e949-e957. doi:10.1016/S2542-5196(22)00244-3. PMID: 36495889.
4. Green Deal Duurzame zorg, 2023 [internet]. Bron: [Green Deal Samen werken aan duurzame zorg](#) | Green-deals [geraadpleegd 27 december 2022].
5. S. Kaplan, B. Sadler, K. Little, C. Franz et al., Can Sustainable Hospitals Help Bend the Health Care Cost Curve?, The Commonwealth Fund, November 2012.
6. Romanello M, Napoli CD, Green C, Kennard H, Lampard P, Scamman D, Walawender M, Ali Z, Ameli N, Ayeb-Karlsson S, Beggs PJ, Belesova K, Berrang Ford L, Bowen K, Cai W, Callaghan M, Campbell-Lendrum D, Chambers J, Cross TJ, van Daalen KR, Dalin C, Dasandi N, Dasgupta S, Davies M, Dominguez-Salas P, Dubrow R, Ebi KL, Eckelman M, Ekins P, Freyberg C, Gasparyan O, Gordon-Strachan G, Graham H, Gunther SH, Hamilton I, Hang Y, Hänninen R, Hartinger S, He K, Heidecke J, Hess JJ, Hsu SC, Jamart L, Jankin S, Jay O, Kelman I, Kiesewetter G, Kinney P, Kniveton D, Kouznetsov R, Larosa F, Lee JKW, Lemke B, Liu Y, Liu Z, Lott M, Lotto Batista M, Lowe R, Odhiambo Sewe M, Martinez-Urtaza J, Maslin M, McAllister L, McMichael C, Mi Z, Milner J, Minor K, Minx JC, Mohajeri N, Momen NC, Moradi-Lakeh M, Morrissey K, Munzert S, Murray KA, Neville T, Nilsson M, Obradovich N, O'Hare MB, Oliveira C, Oreszczyn T, Otto M, Owfi F, Pearman O, Pega F, Pershing A, Rabbaniha M, Rickman J, Robinson EJZ, Rocklöv J, Salas RN, Semenza JC, Sherman JD, Shumake-Guillemot J, Silbert G, Sofiev M, Springmann M, Stowell JD, Tabatabaei M, Taylor J, Thompson R, Tonne C, Treskova M, Trinanes JA, Wagner F, Warnecke L, Whitcombe H, Winning M, Wyns A, Yglesias-González M, Zhang S, Zhang Y, Zhu Q, Gong P, Montgomery H, Costello A. The 2023 report of the Lancet Countdown on health and climate change: the imperative for a health-centred response in a world facing irreversible harms. *Lancet*. 2023 Dec16;402(10419):2346-2394. doi: 10.1016/S0140-6736(23)01859-7. Epub 2023 Nov 14. PMID: 37977174.
7. [Milieucentraal](#), <https://www.milieucentraal.nl/duurzaam-vervoer/elektrische-auto/alles-over-elektrische-auto/>.
8. [Milieucentraal](#), 2024 [internet]. Bron: <https://www.milieucentraal.nl/duurzaam-vervoer/co2-uitstoot-fiets-ov-en-auto/> [geraadpleegd 23 januari 2024].
9. <https://www.expertisecentrumverduurzamingzorg.nl/wp-content/uploads/2023/08/Subsidies-financiele-regeligen-voor-energiebesparing-in-de-zorg-2023-08-def-1.pdf>. <https://knmt.nl/praktijkzaken/duurzame-mondzorg/subsidies-duurzaamheidsmaatregelen>.

Contactgegevens

InEen : info@ineen.nl
LHV : bouwadvies@lhv.nl
NHG : contactcentrum@nhg.org
Stichting Stimular: mail@stimular.nl

Colofon

Deze handreiking is een uitgave van InEen, LHV, NHG en Stichting Stimular. De ontwikkeling van deze handreiking is mogelijk gemaakt door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Interviews: Gerben Stolk, Pluma Tekst.
Ontwerp en uitvoering: Nicolien van der Gugten grafische vormgeving.

Dank aan de mensen van [De Groene Huisarts](#), huisartsenspoedposten en regio-organisaties die hebben meegedacht in de totstandkoming van deze handreiking.

Juni 2024

INLEIDING →

WERKEN AAN DUURZAAMHEID →

STAPPENPLAN →

PRAKTIJKVERHALEN →

De Groene Huisartsenspoedpost